

Digitized by srujanika@gmail.com

1. Գրակոնտիկո՞ն թէ դրամկոնտիկո՞ն:
— Կո՞ր այլը, Հայկական բառաքնութիւն,
կ. Պոլիս 1880, էջ 9 խօսելով դրակոնտիկո՞ն բառի
մասին մասին, քննելի կը համարի անոր
ծագումն եւ ուղղագրութիւնը: Հայկազեան
բառարանը, Ա. 584, կը կոչէ զայն՝ բառ ան-
յայտ ըստ ձայնին, յայտնի ըստ իրին՝ եւ կը
մեկնէ. “Նիշ գունոյ գծագրեալ եւ գրոշեալ
հաստատութեամբ ի վերայ իրիք ի բնէ կամ
արուեստիւ որպէս երակ ինչ” Սակայն վարժ
աչքին համար անտեղի է իրր անցայտ հոչա-
կել բառ մը, որ իւր ծագւմն առաջին ակնար-
կին կը յայտնէ: Եթէ չռոց յետադիր մասնիկն
արդէն զմեզ կը հրաւերէ յունարէնի օգնու-
թեան զիմելու, թրաչիս սովորական բառը (կոշտ,
անհարթ, կարծր եւն) կը բառնայ ամէն անստու-
գութիւն: Ըծականէս կազմուած է բայլ՝ թրաչնա
որ կը նշանակէ “անհալթ լնել”, եւ արծնել
թեթեւորէն փորագրելով, ասկէ կազմուած է
բայածականը թրաչնութիւն, ուստի եւ յունարէնէ
փոխ առնուած բառ մը ունինք մեր առջեւ
Բնականաբար եթէ դասական շըջանի պատ-
կանէր եւ մեզի անեղծ աւանդուած ըլլար փո-
խառութիւնը՝ տրակինտիկո՞ն ձեւով տառա-
գարձուած պիտի գտնէինք, մինչդեռ այժմ՝
մասսմբ չեղինակներու մասսմբ գրչագիրներու
անտարդութեան պատճառով զրակոնդիկո՞ն
սխալ ձեւը մուտ դաշտ է հայերէնի մէջ էմայ
նշանակութեամբ, զըր այսուհետեւ պէտք է
ուղղել ու գրել դրակոնտիկո՞ն:

Հ. Թ. ԹՈՐՆԵԱՆ, ԽԱՐ

2. Թիլ բառի մասին: — Հանգես
Ամսօրեայ, ի անցեալ 1921 այեմը. — Գեկտ.
ամիսների միացեալ համարում հաճարով
կարդացի և Ա. Վարդանեանի փաքրիկ յօդուածը
Թիլ բառի մասին, որ մէկնում է հողաբլուրուն:
Յօդուածագիրը հարց է տալիս թէ —
ինչու Աճառեան անտեսած է այս բառը իր
Մէք այէլ Ասորւց ժամանակագրութեան նոր
բառերու ուսումնականիրութեան մէջ, («Բազմա-
վէպ» 1919, էջ 18—19):

Վէպ, 1919, էջ 18—19:

Պ. ԱՃԱՊԵԿԱՆԸ թիվ բառը չէ յիշել
“Բազմավեպ, ի յիշեալ յօդուածում այն պատ-
ճառով, որ այդ բառը նոր չէ, այլ արդէն կայ
Առձեռն բառարան, ի Բ. Տպագրութեան մէջ,
Ճիշտ “Հողաբլուր իմաստով:

Աշառեանը կարծում է, որ թիլ բառը
ասորերէնից չէ, այլ արարերէնից:

Հ. Վարդանեանը ասորեբէնից է համարում յիշեալ բառը այն պատճառով, որ գանում է միայն Սկիքայէլ Ասորու ժամանակագրութեան մէջ։ Բայց այդ բառը դործածուած է նաեւ այլուր, այսպէս՝

Սամուէլ Աւեցի. Էջ 16. «Ճամփամ կին
Կինսոսի շինեաց թլեր բլուր ի հողյ կուտեալ
ամլոց, բայց այլք վասն թլերոյդ ասեն թէ...
զկախարդութիւնս առ թլօքն առնեն, . Նոյնպէս
Միթթար Այրիվանեցի, Էջ 46. «շինեաց Ճա-
մփամ եւ արար հողարձուր ի վերայ Նոյա զար
թիլս անուանեն»:

Այս օրինակները ցոյց են աալիս, որ բառը
չայց մէջ ծանօթ ձեւ էր, հետեւարար պէտք
չկայ ասորի բնագրից տառադարձուած կարծել,
մանաւանդ որ ասորի ձեւը տելա նման չէ հայե-
րէնին. աւելի նման է արաբերէն tall, յոզնակի
tilal, որ կայ նաեւ քրդերէնում ճիշտ ու ձեւով:

Թանգիր, 20 Ապրիլի 1922:

ՀԱՅԿԱ ԱՇԽԱՄԱՆ

ԱՐՏԵՎԱԳԻՑԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1922 SUPERIOR

թ. Պատմական, Գեղադրութական ու
խառն:

Մինստեան ԱՌ Հայաստան։ Կոր Կեանք-Անօր,
Գրեղնոյ, Ա, 1922, Թիւք՝ 34-36։ — Կը ջանայ
հաստատել, որ 1. “Այժմու Քրդաստանն է եղած
մեր նախաչարք ամէնէն նախնական հայրենիքը”
2. “Այսօր ալ Քրդաստանն է կենդրոնավայրը գա-
ղեփի հայ ազգին ցեղալին ամենամաքուր եւ կոյս
տարրերուն”։ 3. “Քրդաստանի լեռնաշղթաներուն
ձեւացուցած անանցանելի պատուարին կը պար-
տինք Հայուն, Քուրդին եւ Ասորիին նախապատմա-
կան դարերէ ի վեր պահպանման ամենամեծ հրաշքեց

— Հայերը Միջագետքէ Քրդաստան գաղթած կը համարի հեղինակը։ Ապացոյցներն են։ 1. Հայ անուամբ ջրանցք Միջագետքի մէջ։ 2. Հայ անուամբ աստուած բարեհական արձանագրութիւններու մէջ։ 3. Բարեհական անուններ հայ ալմատ բառէն շնուռած։ 4. Կլրո Գուրի՝ Սումերեանց եւ Հայոց։ 5. Սումերեանք զլու խ կ'ածիւէին, ս, յնայէս եւ Հայք (Բիւզանդ)։ 6. Հայոց եւ Քրդաց նախնիքներուն ազգային դից Խալիքի անունը՝ րով նաեւ Սումերեանք կը կոչուին։ 7. Սումերերէն ծագւմը ունին հայերէն կարգ մը արմատ բառեր (պատ, սին [լուսին], սար եւն)։

Միանեան Ա.՝ Արե-Արփական, Ար-Արմենական մեծազ զըր Կայսրութիւններ Նոր Լեանք-Արօր, Ա, Գուլ զնոյ 1922, թիւ 47, 49, 50, 51, 53, 55, 56, 58, 59, 61, 63, 65, 66։ — «Արե-Արմենական Կայսրութիւններ», կը կոչէ զանոնք, «որ հիմնուած էին մեր Արփական ու Արմենական միախառնուած նախնեաց կողմէ»։ Էնդրոնատեղի՝ Խարբերդ նահանգը։ Հմմու. ծանօթ Ոիննէն։ Արփական նախնիք կը զաղթեն կասապից ծպու Հիւսիսէն եւ կը հասաւատուին նախ Սիւնեաց աշխարհին մէջ։ Արետ աղերս Եզիքոսի հետ։ Ամուսնական կապեր։ «Միննիք արքայական գերդաստանէն երկու աղջիկ կնութեան տուած էին Եզիքոսի Ամենոփիս Գ. Փ. Արաւոնին»։ Արե-Արմենական է քետական կամ հատեան մեծածաւալպետութիւնը։ Յիսուս սրբական դիմագիծ ուներ եւ ոչ սեմական։

— Հայոց Ցեղագրական ուսումն մը. Ը. Համայնապատկեր Արարատեան բարձունքէն։ Ազգ-Պահակ, Պասթոն, Ա, 1922, թիւ 73, 74։ — Կ'ամփոփէ Հայ մատենագրութեան քանի մը նշանաւոր տեղենէրը Հայ Փիգերական կազմի մասին։ Ընդհանուր անկինքը մը Հայաստանը ողողող եւ իրարու յաջորդող զանազան տիպերու վրայ։

— Հայոց Պատմութեան Հատեան-Միտեան շրջանը, Կոչնակ, ԻԲ, 1922, էջ 62—363, 394—395։ — Արեկայացնէ համառօտիւ սեպագիւներով լուսաւորուած աշխարհագրական դիրքը Միտեանց, Հատեանց եւ Քաստեանց (Կ. Ք. 2000—1000)։ Ար յիշատակէ անզիւրէն նշանաւոր աղբերներ։

Տէր-Մանուկէլեան Ա. Վ.՝ Համառօտնկարագիր վիշապալուն Եզիքափ Քուրմանձիներու։ Հայկակէն Տարբեր Ալիկիա, Գրավաճառաւանոցի, Ա, 1922, էջ 277—308։ — I. Հայ-Եզիքտական յարաբերութիւններ պատմութեան մէջ։ II. Եզիքտիւն ինքնուրոյն գտա անանուն եւ ծիսական նախապաշարունքները։ III. Եզիքտական ինքնուրոյն սովորութիւնները եւ նահապետական կենցաղը։ IV. Երկու խօսք՝ Եզիքիներու աւանդական բժշկականութեան վրարերեալ։ V. Ծուներու բացառիկ ինաւածութիւններու մէջ։ VI. Բացառութիւն Վեհշապազուն Մայր Ցեղանուան։ «Զի Ամագակակ ի մեր իբու և վիշապ, Խոր»։ Ա. Լ. VII. Բացառութիւն Մարաց Կամացաւան-նախ ճաւան» քաղաքի։ Անուն քրդերէն է. «Նախուն կամ «Նախ» = միշտ արդարեւ + Ճաւան կամ Ճաւան = գրախան, ակն, գեղեցկութիւն։ «Նախ» Ճաւան, Ճաւան» ձեւը բուն ժողովուրին անծանօթ եւ իւր մեկութեամբ

բխած է «մեր վարժապետներէն եւ մեր հոգեւորատեաններէն» (էջ 305). VIII. Վերջաբան։

Զօրեան Յ.՝ Սոցիալ-տնտեսական հարցեր հին Հայատանէն։ Հայ ժողովուրդի դասակարգային շերտաւորումը։ Հայաստանի նախարանիկները։ Արեգ, Ա, 1922, էջ 125—130, 315—322։ — Նախահայկական շրջանին արդէն Հայաստանի մէջ զոյութիւն ունէին աւտական կարգեր, որոնց շարունակութիւնն են ապագայ Հայ նախարարութիւնները։ «Նախապատմական շրջանին գոյութիւն ունեցած են երկու դասակարգ։ 1. Աւագորեաններ։ 2. Գեղջուկներ, իսկ Արշակունեաց շրջանէն սկսեալ։ 1. Ազնուականութիւն, 2. Կղերական դաս, 3. Քաղքենի տարր»։ Ասոնք կը կազմեն Ազատաներու դասը, որուն կը հակագրուի 4. Անազատաներու դասակարգը։ Մի առ մի ուսումնախորութեան նիւթ պիտի ընէ այս դասակարգերը։ Այսպէս առ այժմ տպւած է»։

— Սոցիալ-Տնտեսական հարցեր պատմական Հայատանէն։ Արեգ, Ա, 1922, էջ 440—448։ — Հայ ժողովուրդի դասակարգային շերտաւորումը / բաւական տեսակէտէ։ 1. Ազնուականութիւն։

— Աթանեան Մարկոս Վարդանանք յաղթեցին թէ յաղթուեցան։ Առաւոտ, Օրաթերթ, Կ. Պալիս, «Նոր շրջան», Գ. 1922, թիւ 19։ — Թէ նիւթապէս եւ թէ մանաւանդ բարոյապէս յաղթած են։

Թորոսեան Հ. Յ.՝ Կորեան յիշ. ծ. «Բարիլաս», Եպիսկոպոս (Եղեսիոյ Բարիլաս կամ Բարուլաս հայրապետը)։ Բ. Զ. Ա. 1922, էջ 99—104։ — Համառօտ կենսագրականն ըրած ժամանակ անոր կեանքի պարագաներէն կը հետեւ ցնէ, որ 1. Հայ զրի գիւտի թուականն է 413, 2. Հայերը բաղարդ։ Հացի գործածութիւնն առած էին Ասորիներէն քաղակերոնի ժողովին շատ յառաջ, զուցէ Լուսաւորչի ժամանակ արդէն։

Տէրոյենց Ա.՝ Եզիքա Հայրապետին ենթարկուած մեղադրանքը։ Երեւակ, Ա, 1922, թիւ 2, էջ 18—21։ — Եղիս Արքիչեցի (703—716) կը մեղադրուի ո՞՛ Ներսէս Բակուրի խնդրոյն համար գիմած ըլլայ արարամբատին։ Այս գործը արդարացնէլ կը ջանայ յօդուածագիրը լուսաւորելով պարագաները։

Բարկէն Եպիսկոպոս։ Յովհան Օձնեցի 717—728։ Կոչնակ, ԻԲ, 1922, էջ 424—425, 521—524։ — Ա. Օձնեցւոյն անձը եւ կնցաղը. Բ. Օձնեցւոյն քաղաքականութիւնը. Գ. Եկեղեցական բարեկարգութիւնները. Դ. Մատենագրական գործերը. Ե. Օձնեցւեւ Մանաղկերտի ժողովը (726 էն). Զ. Ա. ախճանը։

Fr. Marcantonio Van den Oudenrijn O. P., Annotationes Bibliographicae Armeno-Domini-canae, Romae, 1921. Քաղուածարար թրդ։ Հ. Գ. Ասկեան՝ Համառօտ ակնարկ մը Քարոզութիւններուն Եզիքա պատմութեան՝ Հայաստանի մէջ։ Բ. Զ. Ա. 1922, էջ 19—21, 49—51, 138—139, 229—231 (շարունակելի)։

Թօւմաեան Ա.՝ Հին ժամանակ հայ պատուիրակութիւնները։ Կոչնակ, ԻԲ, 1922, թիւ 17, 18, 19։ Պատմական ակնարկ նշանաւոր պատու իրակութիւններու վրայ (451, 571, 1195, 1248, 1291, 1307)։

- 1317, Հեթում Պատմիչ. Լուսինեան լրջան 1342 –
1375 յաճախ. 1431, 1548, 1:66):

Քիւրտեան Յ.՝ Պատմական յայտնութիւն մը 1489ին.
Հայ մը Աւանաւեանի ջուրերուն վրայ: Կաւասարդ.
Ել, 1922, էջ 92–97, 189–192: — Ճամբորդու-
թիւնը կատարողն է Մարտիրոս Եպ. Երդիկայի,
որուն գրութիւնը գաղղ. ի թարգմանած է Սէն Մար-
տին (Journal Asiatique, 1826) Պալիսեան ձեռագրի
մը վրայէն: Քիւրտեան զայն վերստին կը հայցանէ:
մը վրայէն: Քիւրտեան զայն վերստին կը հայցանէ:
Սակայն այս գրութիւնը հրատարակած է Նաեւ
Revue de l'Orient, 1862: Ալշան եւս կը խօսի
այս մասին Հայ-Աւենեափ մէջ, էջ 194–197. հմտ.
Բ.Օ.Մ., 1922, էջ 147, Հ. Յ. Աւգերի դիտողու-
թիւնը: Պատմական յայտնութեան մ'առթիւն:

Basmadjian K. J., Les catholicos d'Aghthamar.
Rev. de l'Orient Chrét. II (XXII), 1921,
էջ 327–329. — Ալթամարայ կաթողիկոսաց
շանկը: Հ. Ակինեանի ծանօթ ուսումնասիրութեան
վրայ հիմունած:

Ո. Կ.' Զահընկալ (Acolyte) Բ.Զ.Մ., Հ.Թ., 1922,
էջ 140–141: — Աստիճանս ԺԵ. Դարու Մաշոց-
ներու մէջ կը գտնենք: Չեռնադրութեան կարդլ
Լատիներէնէ թարգմանուած է, ինչպէս կը տեսաւ-
իր նմոլը համեմատուած կորրէն:

Ե. Ե մեան Ա.՝ Գեղջկական տօներ: Կոչնակ, Ի.Թ., 1922,
թիւ 2, էջ 47–49: — “Սպահանի Զահարմահալ
թիւ նշագաւառում բնակւող գաղթական Հայութեան նշա-
գաւառում տօների, առթիւ ունեցած սովորութիւն-
նաւոր տօների, առթիւ ունեցած սովորութիւն-
ները նկարագրող հետաքրքրական յօդուած մէն է:
ները նշագաւառում տօներն են. Բարեկենդան. Քառա-
սյուն նշանաւոր տօներն են. Բարեկենդան. Քառա-
սյուն Մանկունք (Միջնադիր Ուրբաթ / թիւնը),
Ծրագաղարդ (Ճառագալթար): Աւագ հինգալթի:
Աւագ Ուրբաթ. Զատիկ. Համբարձում. Վարդա-
վառ (Գալթիոր). Վերափոխումն Աստուածածին:
Ա. Ս. Մարաթուկի ուխտը:

Սուրատեան Մկրտիչ. Վ. Աւանդութիւններ Սասնց
ուխտատեղեց մասին: Կոչնակ, Ի.Թ., 1922, թիւ 7,
էջ 237–238: — Ա. Ս. Մատին առաքելց վանքը:
Բ. Ս. Մարաթուկի ուխտը:

Գ. Զալիսուշեան՝ գ.ձեր Հայաստանեայց եկեղեց: Մ
պատմութիւնէն, 19 դարը: “Պիսերիքա Օրթոսոքսա
Որոժանայ, Ռումանական Եկեղեցական ամամթերթ.
Մարտ ամիս: Հմուն. Նոր Արշալյոս, Բուլգարեատ,
Ա, 1922, թիւ 7, Մայիս 25:

Ա. Պատրիկ' Հայ բժշկութիւն. Պատմական ակնարկ
մը: Ա. Մաս: Հայրենիք, Բոստոն, Ի.Թ., 1922,
թիւ 3015, 3022, 3034: Դր. Ե. Արզումանեանի
երկն համառուսուած թարգմանութիւնն է:

Ցորդ ումեան Յ. Ա. Հ. Հրաման՝ Հայ բժշկական պատ-
մութեան համար Զապէլ Թագուհին: Կոչնակ,
իր 1922, էջ 495–497: — Թագուհիւսոյս 1241ին
Արքի մէջ հիմասծ հիւնդանոցին մասին եղած
տեղեկութիւնները ամբողջ մը կը վերածէ:

Սէթեան Մէսրով՝ Հնդկահայոց Պատմութիւն:
Մամիս, Գ. Յակոբեան, Journal of the Royal
Asiatic Society 1921, էջ 457–467, թրդ. Հայ.
Երեւակ' Բ.Զ.Մ., Հ.Թ., 1922, էջ 21 և 51:

Seth Mesroob, The Armenians in India. Իթերթիւն
The Times of India. Յաւելուած' The Indian

Viceroyalty 1858–1921. 1922. — Յօդուածին
հայ. Թրդ. կու տօյ Ճակատամարտ, ԺԲ տարի,
Մարտ. 22–23: Խա՛կ Թագուհիւսի Յ. Գ. Պանայեան
ակնարկ մը կ'արձակէ Սէթեանի Հնդկահայոց Հայող
գործունէութեան վրայ եւ ներկայ յօդուածի բո-
վանդակութիւնը կը ծանօթացնէ ՀԱ. ի մէջ, 1922,
էջ 300–306:

Ս. Տէր Մ. Գ. Րիկուրեան՝ Հայք ի Հարաւային
Հնդկաստան: Բ.Զ.Մ., Հ.Թ., 1922, էջ 79, 144–147,
182–187:

Յ. Ա. Յ. Յ.՝ Նետրլանտական Հնդկաստանեաց Հայ գա-
ղութթը: Ասպարէզ, Գրեզնոյ, Ժ.Դ., 1922, Թիւ 834,
835: — Ճաւայի Հայ գաղութթի մասին շահէկան
տեղեկութիւններ: ԺԵ. Դարու Կէսին կը գտնուին
հոն Հայեր, որոնց թիւնը յընթաց կ'ամի: Մէծ
մասով Նոր-Ջուղայի վաճառականներ: Ակնաւոր
եւ ազգասէր անձնիք Գ.Է.րք Մանուկ Մանուշա-
րեանց († 1829) եւ քոյրերը. Մանուկ Յորդանա-
նեան († 1879): Թիւ Հայութեան՝ 425. բացի Բա-
տաւիսիի միակ եկեղեցին կը պահին ուրիշ աշ-
գային հաստատութիւններ ու կաղմակերպութիւն:

Աշարէգեան Մարկոս' Ուշագրութեան փորձ Խմբիր
Հայոց գ. Ճառականութեան ու արհեստականու-
թեան Ժ.Թ. Դարում: Հայկաշէն Տարեգիր Կիլիկիան
Գ.րավաճառանոցի, Ա, 1922, էջ 192–208: — Պատ-
մական ակնարկ Խորագրին մէջ ակնարկուած նիթին
վրայ:

Լ. Կիլիկիա: Հայկաշէն Տարեգիր Կիլիկիան Գ.րա-
վաճառանոցի, Ա, 1922, էջ 332–374: — Թարգ-
մանութեան Բրեմոնի Գործին (REA), դոր
արդէն յիշեցնէ ՀԱ, 1922, էջ, 317:

Գ. Է.րք Մէծ թթաց Խորագիրն ու Թուրքէրը (1914–
1918): Անսիպ եւ Պաշտօնական Փաստաթուղթէր:
Հայկաշէն Տարեգիր Կիլիկիան Գ.րավաճառանոցի,
Ա, 1922, էջ 102–164: — Ի. Թուրք կառավա-
րութիւններու ամբաստանութիւնները Հայոց մասին:
II. Թուրք Երագիրը մատնող երեսոյթներ: III. Զօ-
րակոչ եւ զինուորական գրաւութեան: IV. Պա-
տրիարքարանը եւ Թուրք կառավարութիւնը. Պատ-
մական Խորհրդագիտական ժողովը 1915 Ապր/Լ 10/23ին:
Տեսակցութիւն Դատա. Կալս. Լալա. Լալրահիմ Պէջի (1915
Յունիս 25), Վարչապետ Սահման Հալիմ Փաշայի (1915
Յունիս 27), Ներք. Գործ. Կախարար Թա-
լէաթ Պէջի (1915 Սեպտ. 19) հետ:

Միքայէլեան Ա.՝ Հայ Բոլեւիկները եւ Հայաստան:
Հայկաշէն Տարեգիրը Կիլիկիան Գ.րավաճառանոցի,
Ա, 1922, էջ 58–95: — Հակաբուլչիկեան Հայ-
եցակէտով այս պատկերազարդ ուսումնակարութիւնը
կը գրալի հետեւեալ նիթերով. I. Հայ Բոլեւիկ-
ները իրեւ Ռուսաստանի գործականներ: II. Հայ
Բոլեւիկները եւ Լարարաղ-Զանգեզուրի Հարցը:
III. Մայիսեան շարժութեար (Երեւան, Ալեքսան-
դրապուլ. Ղարս. Սարղամիլ. Նոր Պայազիս.
Գ.իլիջան): IV. Արտաքին ոյժ եւ Հայ Բոլեւիկները:
V. Հայ Բոլեւիկները եւ իրենց ոճինները:

Պամիկոնեան Յ.՝ Օրուան Խոնչեր, Ի՞նչ կ'ըսէ պատ-
մութիւնը. Ակնարկ մը Հայկական հարցին վրայ:
Ժողովուրդի Զայի, Դ. 1922, Թիւ 1082, 1084:
1086, 1087, 1088: — Պատմական առարկայակա-

